

نقد کتاب

دکتر پیروز مجتهدزاده

هنگامی که دکتر سریع‌القلم نسخه‌ای از کتاب «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» را برای مطالعه به من داد، از دلیریش در تهیه چنین کتابی شگفت‌زده شدم؛ شگفت‌زده از آن رو که با توجه به گستره ابهام و بی‌برنامگی در سیاست خارجی ایران در دوران بیست و چند سال گذشته، چارچوب علمی دادن به این سیاست در نوشته‌ای دانشگاهی دلیری علمی و البته دقت نظر و زحمت فراوان می‌طلبد.

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، در مجموع، همراه با التهايات انقلابی آغاز گردید و از آنجا که در دهه نخستین بر پایه ایده‌های انقلابی پی‌گیری می‌شد دشمنان نیرومندی برای ایران در منطقه و در باخترزمین دست و پا کرد. تلاش‌های اساسی دولت‌های منتخب در دهه دوم در راستای خنثی کردن این اثرات نامطلوب قرار گرفت و تلاش برای مقابله با سیاست‌های خصمانه دشمنان، سرانجام سیاست خارجی ایران را چهره‌ای «واکنشی» بخشید. در این میان «دولت» در ایران کمتر فرصت یافته است در راه واقعیت دادن به تعاریف علمی «منافع ملی» و سیاست خارجی مطالعه شده، هدف‌دار، و برنامه‌ریزی شده گام بردارد.

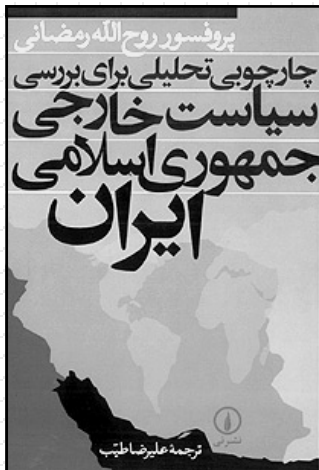
با توجه به این حقیقت که تنها اعلام سیاست «تنش‌زدایی» در روابط خارجی از سوی دولت کنونی و پیشنه‌ها گفت‌وگوی تمدن‌ها اثرات درخشانی در بهبود چهره سیاسی ایران در جهان داشته و بعنوان اهرم‌هایی نیرومند به گسترش روابط خارجی ایران در منطقه و در جهان یاری داده است، می‌توان تصور کرد که واقعیت یافتن يك سیاست خارجی سنجیده، هدف‌دار، و برنامه‌ریزی شده تا چه اندازه می‌تواند مقام، موقعیت، و نقش‌آفرینی‌های سیاسی ایران را در منطقه و در جهان اعتلا دهد.

قطعاً به همین دلیل است که دکتر سریع‌القلم در کتاب خود ضمن بررسی روند شکل‌گیری و اهداف اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، بیشتر به باید‌ها می‌پردازد و چهار اصل بنیادین جغرافیایی را بعنوان اثر گذارهای اصلی بر

سیاست خارجی به دست اندر کاران یادآوری کند:

- ۱- ممتاز بودن جغرافیای سیاسی ایران؛
- ۲- منابع عظیم انرژی در ایران و پیرامون آن؛
- ۳- حساسیت ایرانیان به حفظ حاکمیت و استقلال ایران؛
- ۴- تمایل فرهنگی ایرانیان به علم، تکنولوژی و بخشی از فرهنگ غرب.

بدون تردید امتیاز بارز دیدگاه سریع‌القلم در تجزیه و تحلیل‌هایش درباره سیاست خارجی ایران، همین زیربنای فکری جغرافیایی است که غنای ویژه‌ای به کار او می‌دهد و این همان چیزی است که نبودش در کار برخی دیگر از تحلیل‌گران سیاسی دانشگاهی ما محسوس است. با این حال، تردیدی ندارم دکتر سریع‌القلم توجه دارد که در کنار تمایل فرهنگی ایرانیان به علم، تکنولوژی و بخشی از فرهنگ غرب، متأسفانه برخی از ایرانیان علم را در انحصار غرب می‌پندارند و غرب را تنها سازنده و گسترش‌دهنده علم فرض می‌کنند، تا آنجا که اگر ساموئل هانتینگتون، برای مثال، از «برخورد تمدن‌ها» بگوید، سالها در وصفش کتاب‌ها و مقاله‌ها نوشته می‌شود بی آن که اندک توجهی به نارسایی‌های فاحش نظریه او شود؛ ولی اگر يك ایرانی نظریه‌ای علمی مطرح کند، مقاومتی باورناکردنی در برابر او شکل می‌گیرد و سخره و طعنه‌های پنهان و آشکار بازاری گرم پیدا می‌کند. شیفتگی برخی از ما ایرانیان نسبت به غرب به اندازه نفرت برخی دیگر از ما از غرب شگفت‌آور است و این درد فرهنگی را سریع‌القلم خوب درک کرده و تا آنجا پیش رفته است که توصیه می‌کند: «دولتمردان نباید بحث فلسفی کنند؛ بحث فلسفی متعلق به دانشگاهیان است.» و او جهانی‌اندیشیدن و حفظ حاکمیت ملی در آن واحد را رمز پیشرفت ملت‌هایی می‌داند که در خارج از محدوده جغرافیایی «غرب» زندگی می‌کنند. به گفته دیگر، سریع‌القلم انگیزه‌ها و عوامل اثرگذار بر يك سیاست خارجی درست و سنجیده را خوب درک کرده است و از تألیف کتاب «سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران» می‌تواند سربلند باشد.

چارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
 پروفسور روح الله رمضانی
 ترجمه علیرضا طیب
 نشر نی
 بها ۱۲۵۰ تومان

یک حرف از هزاران

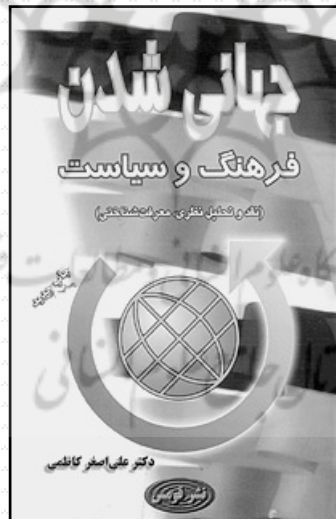
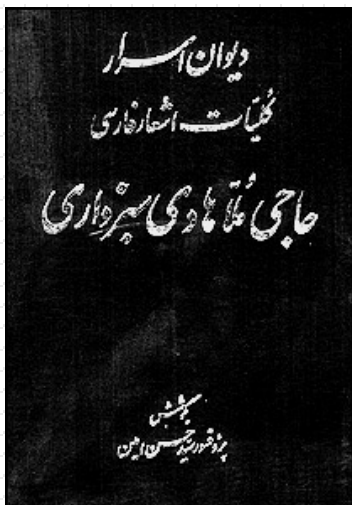
جلد دوم
 حسن حبیبی
 انتشارات اطلاعات
 بها ۱۸۰۰ تومان

خلیج فارس؛ کشورها و مرزها
 دکتر بیروز مجتهدزاده
 مؤسسه انتشارات عطائی
 بها ۴۵۰۰ تومان

کلیات اشعار فارسی حاجی ملاهادی سبزواری

سبزواری
 به کوشش پروفسور سیدحسن امین
 مؤسسه انتشارات بعثت
 بها ۳۰۰۰ تومان

جهانی شدن فرهنگ و سیاست
 دکتر علی اصغر کاظمی
 نشر قومس
 بها ۱۵۰۰ تومان

رئیس جمهور و مسئولیت اجرای قانون اساسی

به کوشش دکتر حسین مهرپور
 انتشارات اطلاعات
 بها ۱۵۰۰ تومان

